

A felsorolt oklevelekből — bár mint már említettük, hogy ezekben főleg birtokpercek kapcsán hallhatunk a hölgyközi várról, illetve annak várnagyáról — két dologra lehet következtetni:

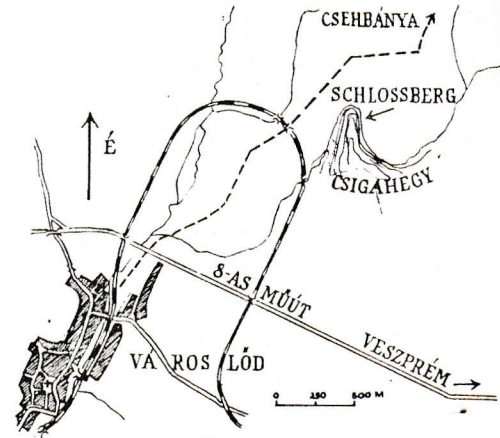
1. A vár, mint királyi birtok, fennállása idején a bakonyi erdőispánság egyik székhelye és pusztulása a bakonyi erdőispánság jelentőségének a nagymértékű birtokadományozásokkal történő csökkenésével esik egybe.¹⁵

2. A hölgyközi várat Ajka — Bakonybél között kereshetjük. Erre vonatkozóan pontosabb helymegjelölést is találunk az irodalomban: Könyöki J.¹⁶ Békefi R.¹⁷, Lukács J.¹⁸ és Dedek Cr. L.¹⁹ egyértelműen a mai Városlőd környékére helyezik.

Valóban, a múlt század 60-as éveiben megjelent hazai útleírásokban a Városlődöt felkeresők mint helyi hagyományt adják elő egy vár létezését a falu környékén. Erről Römer F. után²⁰ Jancsik Ede, veszprémi piarista tanár írt bővebben: „Városlőd három domb közé szorult völgyben fekszik, melyek egyikén kálvária díszleg, másikon egy mérnök állítása szerint várakok láthatók, mit Gross-Schlossberg neve is megerősíteni látszik”.²¹ Pár évvel később, 1864-ben Városlőd tudós helytörténetírója, Gulden (Forintos) István plébános pedig pontos helyét is megadta: „nem messze a mostani községtől Keletnek, egy a völgybe kanyaruló köszikla csoportozat feletti téren észrevehetőek némely maradványai ama falazatoknak, melyek fölé az alapítólevélben említett Völgykeu-i várpalota építve lévén”.²²

A vár helye a népi emlékezetben is fennmaradt. Erről Czerhák János városlődi jegyzőnek a Pesty-féle kérdőívekre 1864-ben küldött válaszából értesülhetünk, amelyben a helynevekkel kapcsolatosan a következőket olvashatjuk: „... Schlossgrund, hallomás szerint ezen a helyen állott volna Herend vár, de a mai nap egy romlott kútnál mást nem lehet látni.”²³

A fentiek alapján már könnyű volt a vár pontos helyét rögzíteni. Városlőd és Cseh-bánya között, a térképen Csigahegynek nevezett megközelítőleg É—D-i irányú hegyvonulat É-i végén kiemelkedő, s a Torna patak K-i ágával félkörben közrefogott hegycsúcs a patakkal érintkező oldalain függőlegesen lefaragott. Az ily módon mesterségesen kialakított, 20—25 m magassággal hirtelen kiemelkedő hegycsúcson épült, kb. 30 × 30 m-es alapterületű váracskát a hegygerincen keresztül lehetett megközelíteni. A vár DK-i oldalán a bejárat nyoma a falak közel 1 m-es törmelékhalmaival együtt még jól kivehető. Annál jobban elpusztult a belső vár (lakótorony?), egyedül a közepén látható kb. 5 m mély ciszterna (az 1864-ben említett „kút”) maradt fenn. A váracska szerkezeti rendszere csak az egész csúcsot borító erdős bozót részleges kiirtása és kisebb feltárás után dönthető el. A még jelenlegi formájában is védelmet érdemlő várhely régészeti feltárása a hazai várépítészet XIV. sz. eleji helyzetére vetne fényt, miután alig fél évszázados fennállása során kevés átépítéssel számolhatunk. Erre, a Bakonyi Intéző Bizottság fejlesztési tervének keretében — mely Városlődöt idegenforgalmi gócponttá építi ki, remélhetően sor kerül.

A hölgyközi vár feltételezett helye

Németh Péter

JEGYZETEK:

¹ Németh P., A városlődi kartauzi kolostor története és régészeti emlékéanyaga. Bp. 1964. 165. p. (Kézirat, ELTE Bölcsészettudományi Kar, Régészeti Tanszék.)

² Kumorovitz L. B., Veszprémi regeszták. Bp. 1953. 113. reg., tévesen Hegykő Sopron megyei faluval azonosítva.

³ Nagy J.—Véghely D.—Nagy Gy., Zala vármegye története. Oklevéltár. I. Bp. 1886. 189.

⁴ „...magistro Ladislao quondam Castellano de Helgkw, et de Chesnuk, ac Comiti de Boko-nio...”. Fejér, Cod. Dipl. VIII/5, 210. és Horvát I. A Veszprémi Káptalannak 1335-ik évben Martius 27-dikén Nemptii Heym mester és ennek öttse Pál mester számára költ oklevele, egy Réz Táblával. Tudományos Gyűjtemény 1833/8. 99.